

اصول حاکم بر

قراردادهای دولتی

(مباحث علمی - کاربردی)

مورد استفاده: دستگاهها، مؤسسات و شرکتهای دولتی، دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، مناطق آزاد تجاری، شهرداریها، شرکتهای خصوصی، تعاونیها، مؤسسات صنفی، دلالی، اشخاص حقیقی، دورههای آموزشی ضمن خدمت، دورههای بدو خدمت، مشاوران حقوقی، وکلاء و دانشجویان حقوق

تألیف

سید اسماعیل حسینی

حسینی، اسماعیل
اصول حاکم بر قراردادهای دولتی (مباحث علمی -
کاربردی) تألیف اسماعیل حسینی - تهران بهنامی، ۱۳۸۷.
۳۶۰ ص، جدول.

ISBN: 964-7044-44-5

فهرستتویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
۱. قراردادهای عمومی - ایران. الف. عنوان.
HD۳۸۶۱ ۳۵۲/۵۳۰۹۵۵

۲۳۹۸۴ - ۸۷م

کتابخانه ملی ایران

انتشارات بهنامی

خیابان انقلاب، اول خ اردیبهشت (منبری جاوید)، بلاک ۲۲۸. تلفن ۶۶۴۰۹۹۲۳

اصول حاکم بر قراردادهای دولتی

سید اسماعیل حسینی

تیراژ ۲۰۰۰

چاپ چهارم ۱۳۹۰

حروفنگاری گروه هنری رُز ۶۶۴۹۶۲۸۵

لیتوگرافی مهران نگار

چاپ پیام

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

ناظر چاپ: لایلا کمالان

شابک: ۹۶۴-۷۰۴۴-۴۴-۵

ISBN: 964-7044-44-5

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱۳
پیشگفتار چاپ چهارم	۱۵
بخش اول - مفاهیم کلی	۱۷
مبحث اول - تعاریف	۱۷
مبحث دوم - انواع قراردادهای دولتی	۲۰
۱- تعریف قرارداد دولتی	۲۱
۲- انواع قراردادهای دولتی	۲۱
۳- انواع قراردادهای معاملاتی	۲۱
مبحث سوم - خصوصیات معاملات دولتی	۲۴
۱- اصل حاکمیت اراده	۲۵
۲- قوانین و مقررات حاکم	۲۵
۳- حقوق طرفین	۲۵
۴- مرجع رسیدگی	۲۵
۵- الزامات و ممنوعیتهای خاص	۲۶
مبحث چهارم - مجوز قرارداد	۲۸
۱- زمینه‌های قراردادهای دولتی	۲۹
۲- محمل صدور مجوز قانونی	۲۹
۳- مجوز انجام کار (موضوع قرارداد)	۳۰
۴- آثار و تبعات حقوقی و کیفری	۳۱
مبحث پنجم - شکل ظاهری قرارداد	۳۳
بخش دوم: اصول حاکم	۳۹

۳۹	مبحث اول - عنوان قرارداد
۴۱	مبحث دوم - طرفین قرارداد (نمونه کاربردی - عمده ضمائم و مدارک)
۴۳	الف - شرایط عمومی طرفین
۴۵	ب - الزامات قانونی درباره طرفین قرارداد
۴۵	اول: اشخاص حقیقی:
۴۵	۱- الزامات قانون کار
۴۸	۲- الزامات قانون نظام وظیفه عمومی
۴۹	۳- الزامات سازمان مدیریت و برنامه ریزی
۴۹	۴- الزامات نظامهای خاص:
۴۹	۵- ممنوعیت قانون منع مداخله:
۵۱	۶- آثار و تبعات محکومیت‌های کیفری و محرومیت‌های اجتماعی
۵۲	دوم: اشخاص حقوقی
۵۲	۱- شرکتهای خصوصی داخلی
۵۶	۲- شرکتهای خارجی
۵۷	۳- دولت و نهادهای عمومی و شهرداریها
۵۷	۴- مبادی خاص
۵۷	سوم - آثار و تبعات فقدان صلاحیت در انعقاد قرارداد
۵۹	مبحث سوم - موضوع قرارداد (نمونه کاربردی - عمده مدارک و ضمائم)
۶۱	۱- تعریف
۶۱	۲- شرایط اساسی موضوع قرارداد
۶۲	۳- محدودیتها و ممنوعیت‌های عمده در موضوع قرارداد
۶۵	۴- تدلیس در موضوع معامله
۶۶	۵- تغییر مقدار یا کیفیت موضوع معامله
۶۷	۶- معاملات مشمول قانون منع مداخله
۶۷	۷- موارد عمومی بطلان یا عدم نفوذ معامله
۶۸	۸- خرید اراضی و املاک
۷۱	۹- قراردادهای پژوهشی و تحقیقاتی
۷۳	مبحث چهارم - مبلغ قرارداد (نمونه کاربردی - عمده مدارک و ضمائم)
۷۴	تعریف

فهرست مطالب ■ ۷

۷۴	۱- الزام به پرداخت ثمن یا مبلغ قرارداد
۷۵	۲- تأمین اعتبار
۷۵	۳- معاملات فوری و فوتی
۷۶	۴- نحوه تعیین مبلغ قرارداد
۷۸	۵- الزامات دولتی در خصوص گردش بانکی پول
۸۰	۶- جرائم مربوط به مبلغ قرارداد
۸۳	۷- نظارت مجلس شورای اسلامی
۸۴	۸- تشریفات قراردادها بر اساس نصاب معاملات
۸۴	۹- دسته‌بندی معاملات دولتی
۸۶	۱۰- مزایده
۸۸	۱۱- مناقصه
۹۰	۱۲- معاملات مستثنی از مزایده
۹۳	۱۳- ترک مناقصه و مزایده
۹۵	۱۴- آثار و تبعات عدم انجام مناقصه و مزایده
۹۵	۱۵- سوء استفاده (تبیانی، تحصیل منفعت) در مزایده و مناقصه
۹۷	مبحث پنجم - نحوه پرداخت مبلغ قرارداد (نمونه‌کاربردی - عمده مدارک و ضمایم)
۹۹	۱- کلیات
۹۹	۲- پیش پرداخت
۱۰۰	۳- سایر پرداختها
۱۰۱	۴- الزامات مالی محاسبانی
۱۰۲	۵- آثار تأخیر یا عدم پرداخت اقساط
۱۰۴	مبحث ششم - مدت و شروع قرارداد (نمونه‌کاربردی - عمده مدارک)
۱۰۵	۱- تعریف
۱۰۵	۲- بررسی گونه‌های مختلف مدت در قرارداد
۱۰۷	۳- آثار حقوقی و کیفری مدت قرارداد
۱۱۱	مبحث هفتم - محل و نحوه ایفای تعهد (نمونه‌کاربردی - مدارک)
۱۱۳	۱- کلیات
۱۱۳	۲- وضعیت حقوقی محل ایفای تعهد
۱۱۵	۳- آثار حقوقی محل انجام تعهد

۱۲۰	مبحث هشتم - تضمین (نمونه کاربردی - عمده مدارک)
۱۲۲	۱- کلیات
۱۲۲	۲- انواع تضمین‌های معتبر
۱۲۵	۳- موارد اخذ تضمین در قراردادها
۱۲۵	۳-۱- تضمین شرکت در مناقصه (آثار حقوقی - آزادسازی)
۱۲۷	۳-۲- تضمین انجام تعهد
۱۲۷	۳-۳- تضمین پیش پرداخت
۱۲۹	۳-۴- تضمین حسن انجام کار
۱۳۱	۳-۵- تضمین طرح‌های تولیدی و صادراتی
۱۳۲	مبحث نهم - شروط معامله (نمونه کاربردی - عمده مدارک)
۱۳۳	تعریف
۱۳۳	۱- حدود اعتبار قرارداد
۱۳۳	۲- انواع شرط
۱۳۳	۳- شروط باطل
۱۳۴	۴- آثار شروط باطل
۱۳۵	۵- شروط مبطل
۱۳۵	۶- آثار شروط مبطل
۱۳۶	۷- شروط صحیح
۱۳۷	مبحث دهم - تأیید و تصویب (نمونه کاربردی - عمده مدارک) قرارداد
۱۳۸	۱- کلیات
۱۳۹	۲- نمونه مصوبات هیأت دولت در خصوص ارجاع به داوری
۱۴۰	۳- نمونه مصوبه مجلس در خصوص ارجاع به داوری
۱۴۱	مبحث یازدهم - الزامات قوانین کار، تأمین اجتماعی و مسئولیت مدنی
۱۴۳	۱- مطالبات کارگری
۱۴۴	۲- تدابیر ایمنی و بهداشت محیط کار
۱۴۴	۳- بیمه‌های تأمین اجتماعی
۱۴۶	۴- بیمه مسئولیت مدنی
۱۴۷	مبحث دوازدهم - نماینده - ناظر - دستگاه نظارت (نمونه کاربردی فرمت - عمده مدارک)

۱۴۹ ۱- نماینده
۱۴۹ ۲- دستگاه نظارت
۱۵۰ ۳- ناظر مقیم
۱۵۱ مبحث سیزدهم (نمونه کاربردی فرمت)
۱۵۲ الف) قانون منع مداخله در معاملات دولتی منع اشتغال بازنشستگان
۱۵۲ ب) سوء سابقه و محرومیت‌های اجتماعی
۱۵۳ مبحث چهاردهم - کسورات قانونی
۱۵۴ تعریف
۱۵۴ ۱- مالیات
۱۶۱ ۲- بیمه
۱۶۳ ۳- عوارض و سایر هزینه‌ها
۱۶۵ مبحث پانزدهم - فسخ (نمونه کاربردی فرمت - عمده مدارک)
۱۶۷ کلیات
۱۶۷ ۱- حق فسخ ضمنی یا تبعی
۱۶۸ ۲- حق فسخ وضعی یا تصریحی
۱۶۹ ۳- حق فسخ حاکمیتی
۱۷۰ ۴- فسخ قراردادهای خارجی
۱۷۱ مبحث شانزدهم - خسارت
۱۷۲ ۱- مصادیق خسارت
۱۷۳ ۲- شرایط مطالبه خسارت
۱۷۶ ۳- مطالبه دین یا وجه نقد
۱۷۶ ۴- خسارت دادرسی
۱۷۷ ۵- نحوه تقویم خسارت
۱۷۹ ۶- محل و نحوه تأدیه خسارت
۱۸۰ ۷- مسئول جبران خسارت
۱۸۲ مبحث هفدهم - دوره تأخیر و جریمه (نمونه کاربردی - عمده مدارک)
۱۸۳ ۱- کلیات

۱۸۳	۲- جریمه.....
۱۸۴	۳- تأثیر دوره تأخیر.....
۱۸۵	۴- اخذ وکالت جهت ایفای تعهدات.....
۱۸۵	۵- آثار حقوقی جریمه دوره تأخیر.....
۱۸۶	۶- قابل اسقاط نبودن جریمه.....
۱۸۶	۷- مسئول پرداخت جریمه.....
۱۸۷	مبحث هجدهم - فورس ماژور (نمونه کاربردی فرمت - ضمائم).....
۱۸۸	۱- کلیات.....
۱۸۸	۲- شرایط فورس ماژور.....
۱۸۹	۳- آثار فورس ماژور (قوه قاهره).....
۱۸۹	۴- بیمه فورس ماژور.....
۱۹۰	۵- بار اثبات و مرجع تشخیص فورس ماژور.....
۱۹۱	مبحث نوزدهم - منع هدیه و کمیسیون.....
۱۹۲	۱- کلیات.....
۱۹۲	۲- موارد ممنوع و مستندات قانونی.....
۱۹۵	۳- آثار هدیه، کمیسیون و رشوه بر قرارداد.....
۱۹۷	مبحث بیستم - اطلاعات مجرمانه (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۱۹۹	مبحث بیست و یکم - امتیازات انحصاری (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۲۰۲	مبحث بیست و دوم - دفینه (عتیقه و آثار تاریخی).....
۲۰۴	مبحث بیست و سوم - تعدیل (فرمت کاربردی - مدارک).....
۲۰۶	مبحث بیست و چهارم - تغییر حجم کار (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۲۰۸	مبحث بیست و پنجم - انتقال تعهدات به غیر (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۲۱۰	مبحث بیست و ششم - حفظ حقوق قراردادی (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۲۱۴	مبحث بیست و هفتم - مصونیت قضایی (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۲۱۶	مبحث بیست و هشتم - مغایرت با قوانین (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۲۱۹	مبحث بیست و نهم - دادگاه صالحه و قوانین حاکم (نمونه کاربردی - عمده مدارک).....
۲۲۰	کلیات.....
۲۲۰	۱- قراردادهای داخلی.....
۲۲۱	۲- تعهدنامه‌های رسمی.....

۲۲۲	۳- قراردادهای خارجی
۲۲۳	مبحث سی-ام - حل اختلاف و داوری (نمونه کاربردی فرمت - عمده مدارک)
۲۲۵	۱- کلیات
۲۲۵	۲- اشکال مختلف پیش‌بینی داور
۲۲۶	۳- محدودیتها و ممنوعیتهای داوری
۲۲۷	۴- اشخاص ممنوع از داوری
۲۲۸	۵- داوری در قراردادهای خارجی
۲۲۹	۶- آثار رای داوری
۲۳۱	مبحث سی و یکم - زبان و آدرس قرارداد (نمونه کاربردی - عمده مدارک)
۲۳۳	مبحث سی و دوم - اعتبار نهائی (نمونه کاربردی - عمده مدارک)
۲۳۵	بخش سوم - ضمانت
۲۳۶	۱- ابلاغ موافقتنامه، شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمانها و مقررات آنها
۲۳۷	۲- رعایت ضوابط فنی، حقوقی و قراردادی در پروژه‌های عمرانی
۲۴۳	۳- دستورالعمل نحوه تشخیص اشخاص حقیقی پیمانکار و نحوه ارجاع کار به آنها
۲۴۶	۴- لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلس و کارمندان دولتی و کشوری
۲۴۹	۵- قانون مسئولیت مدنی
	۶- لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی
۲۵۲	دولت
۲۵۸	۷- قانون نحوه نظارت مجلس شورای اسلامی بر انعقاد قراردادها در دستگاههای اجرایی
۲۵۹	۸- آیین‌نامه تضمین برای معاملات دولتی
۲۷۰	۹- آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۲۷۲	۱۰- قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری
۲۷۷	۱۱- قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی
۲۷۸	۱۲- قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی
۲۷۹	۱۳- قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی
۲۸۰	۱۴- از تصویب‌نامه راجع به نحوه بررسی اختلافات فی‌مابین دستگاههای اجرایی
۲۸۱	۱۵- بخشنامه کتمان درآمد و فرار مالیاتی

۲۸۲	۱۶- حفاظت فنی و بهداشت کار
۲۸۶	۱۷- نمونه فرمت قرارداد واگذاری فعالیتهای پشتیبانی و خدماتی
۲۹۶	۱۸- تضمین طرحهای تولیدی و صادراتی
۲۹۸	۱۹- ماده ۴۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۲۹۹	۲۰- آئین‌نامه اجرائی ماده ۴۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۳۰۲	۲۱- قانون استفاده از خدمت خارج از وقت اداری اعضاء هیأت علمی
۳۰۵	۲۲- آئین‌نامه اجرائی قانون استفاده از خدمت خارج از وقت اداری اعضاء هیأت علمی
۳۱۰	۲۳- قانون نحوه هزینه کردن خارج از شمول
۳۱۴	۲۴- آئین‌نامه معاملاتی مناطق آزاد
۳۲۶	۲۵- دستورالعمل هزینه‌های مستخر و شرایط آن
۳۲۸	۲۶- قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی
۳۳۵	۲۷- آئین‌نامه مالی و معاملاتی مربوط به اعتبارات جاری مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی
۳۳۹	۲۸- نحوه پذیرش و بررسی درخواستهای دستگاههای اجرائی در زمینه صدور مجوز ترک تشریفات مناقصه و مزایده
۳۴۱	۲۹- قانون برگزاری مناقصات
۳۵۸	فهرست منابع و مآخذ
۳۵۸	الف - کتابشناسی
۳۵۸	ب - مجموعه قوانین و مقررات
۳۵۹	ج - قوانین و مقررات

مقدمه

معاملات معمولاً به طریق انعقاد قرارداد صورت می‌گیرد. در هر قرارداد یک سری تکالیف و شرایط پیش‌بینی شده که به آنها اصول کلی حاکم بر قراردادها گفته می‌شود. بطور کلی می‌توان گفت این اصل در سه بخش، توافق، شرایط عمومی و شرایط خصوصی قرارداد خلاصه می‌گردد.

معاملات دولتی علاوه بر این اصول خود تابع الزامات و ممنوعیت‌های دیگری هم هست که عدم رعایت آنها موجب تعقیبات کیفری، مسئولیت مدنی یا تنبیهات اداری می‌گردد. متأسفانه به واسطه کثرت و پراکندگی، همچنین نسخ و اصلاحات مکرر و پی در پی قوانین تاکنون تمامی این موارد یکجا جمع‌آوری نشده و به عمد یا سهو موجب مشکلات عدیده‌ای شده است. مضاف بر اینکه چنین قراردادهایی علی‌رغم حساسیت، ویژگیها و شرایط خاص حقوقی که دارند در عرف معاملاتی و جامعه حقوقی و دانشگاهی حتی محاکم قضائی ایران بطور مستقل و ماهوی مورد توجه و عنایت کافی قرار نگرفته و به همین دلیل اصول و قواعد آن عملاً بدست فراموشی سپرده شده و یاد برونه کم‌توجهی قرار گرفته است.

انگیزه نوشتن این کتاب و جمع‌آوری قوانین و مقررات مربوطه ناشی از تجربیات عملی سالها خدمت در سمت ریاست دفتر حقوقی یکی از دستگاههای دولتی همچنین خدمت در یکی از مراجع قضائی، تدریس در دانشگاه، نوشتن مقالات متعدد حقوقی و ملاحظات عینی ضرورتها، پیوستگیها، الزامات و ممنوعیتها بوده که به نظر رسید با توجه به پیوند مستقیم با مسائل مالی و ایجاد الزامات و تعهدات عمده برای دستگاهها و دست‌اندرکاران دولتی بعنوان یک حرکت پیش‌گام هر چند ناقص و پرعیب که باندکی جسارت و شهامت لازمه و طبع هر کار تازه و نوآورده است عرضه شود. تا با مذاقه اندیشمندان و ملاحظه صاحبان خرد و تجزیه و تحلیل و قلم‌رسانی علمای حقوق، این موضوع نیز تقویت و اختلاف سلیقه‌ها و مشکلات عدیده‌ای که بعضاً در

قراردادهای دولتی ملاحظه می‌گردد تا اندازه‌ای بهبود و یا برطرف گردد.

این کتاب در سه بخش زیر تهیه و تدوین گردیده است.

بخش اول شامل بحث و توضیحات مختصر پیرامون مفاهیم کلی از قبیل دولت، اعمال حاکمیت، اعمال تصدی‌گری انواع قراردادهای دولتی، مجوز قرارداد، خصوصیات معاملات دولتی و شکل ظاهری قراردادها می‌باشد.

در بخش دوم، اصول کلی حاکم بر قراردادها شامل مجموعه قوانین و مقررات مختلف از قبیل: قانون مدنی، تجارت، کار، بیمه تأمین اجتماعی، مجازات اسلامی، مجازات جرائم نیروهای مسلح، مالی محاسباتی، بودجه‌های سنواتی، برنامه‌های پنجساله، برنامه و بودجه، همچنین قوانین پراکنده، موردی و خاص به تفکیک برای هر ماده قراردادی بطور جداگانه مورد بحث و مطالعه قرار گرفته است در ابتدای هر مبحث نیز الگوی کاربردی مواد قراردادی و مدارک و مستندات مربوطه بعنوان نمونه کار عملی آمده که هر چند تمثیلی بوده و همگی آن برای کل قراردادهای الزامی نمی‌باشد اما به لحاظ جنبه‌های حقوقی، اقتصادی و کیفی دارای اهمیت ویژه و عموماً در اکثر قراردادها بکار برده می‌شود.

در بخش سوم مستندات قانونی هر موضوع نیز به آخر کتاب جهت استفاده علاقه‌مندان ضمیمه گردیده است.

پائیز ۱۳۸۳

تهران

سید اسماعیل حسینی

بیشگفتار چاپ چهارم

چاپ اول کتاب بحمد... با حسن استقبال مواجهه و ما را در ادامه راه دلگرم و مشتاق نمود. بسیاری از اساتید محترم و سروران گرامی نیز با راهنماییها و نقطه نظرات حقوقی و کارشناسی راه مذاقه و اصلاح و بازنگری مطالب را بر ما هموار نمودند که از آنان صمیمانه سپاسگزاری می‌گردد.

چاپ دوم با ملاحظه آخرین مصوبات مجلس و هیأت وزیران بخصوص قانون برنامه چهارم توسعه، قانون بودجه سال ۱۳۸۴، قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی، قانون مناطق آزاد تجاری، قانون محاسبات عمومی، کار و تأمین اجتماعی، تعزیرات حکومتی، وصول برخی از درآمدهای دولت اینک تقدیم حضور همراهان عزیز می‌گردد تا برگ سبزی باشد تحفه درویش.

چاپ سوم این کتاب در سال ۱۳۸۷ و چاپ چهارم آن در سال ۱۳۹۰ به چاپ رسیده است.

زکوی یار می‌آید نسیم صبح نوروزی

از این باد ار مدد جوئی چراغ دل بیفروزی

بهار ۱۳۹۰

تهران

سیداسماعیل حسینی